

doma, ali so te kaj vprašali in navaden zgovor je nato: Nijsem bil nič vprašan; stariši pa iz tega sklepajo, otrok nij bil nič vprašan, tedaj učeni-
nik nič ne podučuje; a večina učениkov sedaj gotovo ne ravna tako,
marveč poduk je splošen in razredé se učenci po premeru vednosti in
učenosti, katera je navadna v tem razredu. — To pravimo razredba
učencev (Klassifikazion). Pri razredbi se ne vzame v podlago presoje
posebna izverstnost v ti ali uni stroki, za prestop v višji razred,
ampak le to, da zadosti učenec v vseh strokah tirjatvam. Pri tem pa
so nauki mimo naukov bolj razsodilni in odločilni. Med razsodilne
nauke štejemo posebno jezikov poduk in številjenje, ker višjega nauka
ne more razumeti ta, kateri nima podlage. Manj razsodilne pa imenu-
jemo tiste nauke, v katerih je mogoče v višjem razredu napredovati, dasi-
ravno je bila vednost v nižjem razredu pomankljiva.

Peter Hitzinger

(Znojmski, Podlipski)

v

slovstvu slovenskem.

III.

Leta 1846 pride v Dob za duhovnega pomočnika, vendar naznani
z Dolenskega še v l. 26 „Toplice per Šmarjeti blizo Novo-
mesta“, češ, naj bi umeten zdravnik vodo po njenih delih in lastnostih
presodil, da bi poleg Toplic unstran Novomesta in pri Bledu bolj spoz-
nale se tudi té, ker so v prijetnem kraju in „je njih voda za več bolezin
dobro služna, za ktere so toplice na uni strani prehude“.

„Nesreča“ je bilo njegovo prvo poročilo iz Doba, kjer je hud
ogjenj trem kmetovavcem pokončal pohoštva, in ker je bil zavarovan le
eden, obudovaje pravi: „de bi pač enkrat ljudje spoznali, de plačilo
zavarovanja ni noben davk, ampak le dobrotin dar, ki se bratu
v nesreči podelí; kateri ima tedej podobo milošine ali almožne; kateri
pa tudi v času nesreče stotero plačilo pernese“. — Prav veselilo ga je
pa, da se je na gorenski strani ne le krog Ihana, temuč tudi krog
Doba, Bleda, Mengša, Komenda in Kamnika razširjala po-
sebna obertnija s slamniki; veselilo ga je, da so zanje pletli kite, ki
niso imeli družega zaslužka, za potrebo si pridobivali nekaj denarja, in
ker slamnato blago ne ostane samo v deželi, temuč gre tudi na ptuje;
zlasti ga Tirolci pobirajo cele vozé, in v deželo pride okoli 60000 gl.
itd. „Le pridno si Slovenec pomagaj, hvalno opominja v spisku: Ple-

tenje slamnjekov na Krajskem (t. 1847 l. 12), pošteno kakor veš in znaš“.

Teržičanu je na sercu bil vzlasti Teržič in „Cesta čez Ljubelj“, ktero je opisal v l. 37, mu ni dala mirú. Da bi Ljubelj prekopali ali prevertali, kar je namérjal že Valvazor, pravi, se ne bo lahko zgodilo; nekoliko poznej l. 39 pa vendar méni, dokler ni železne ceste, da Kranjska in Koroška preveč ne zastane za Štajarsko, po kateri je železnica že speljana, morebiti bi se dalo — od cerkve sv. Ane na Kranjski do, sv. Lenarta na Koroški strani. —

Ker so tedaj mnogo pisarili in že tudi med prostimi ljudmi govorili o tlaki in desetinah, kako, naj se odpravijo ali premenijo, je Hitzinger v l. 45—48 razkazal: Od kod imajo desetine, tlaka in gosposkini davki svoj začetek? Da bi lože se razsodilo, na kakošne pravice je vse to uterjeno in kako stoji z njegovo odlogo ali spremembo, je pojasnil to reč iz poganstva in kerščanstva, pri Gerkih in Rimljanih, nekdanjih Nemcih in Slovanih, pa tudi Slovencih, primérno sklepuje s tim, kar učenik narodov piše Rimljanom: „Dajte vsakimu, kar ste mu dolžni: davk, komur gre davk, còl komur còl, strah komur strah, čast komur čast; nikomur ne ostanite kaj dolžni, razun de se med seboj ljubite“.

„Izgled, posnemanja vreden“ se mu zdí to, da na Krajskem polji skerbijo za hosto in les, ter sproti sadijo mlado drevje, in „ali bi ne bilo spodobno, poprašuje v l. 49, od vsaciga, kateri drevo poseka, tirjati, namesti njega dva — tudi deset in več — po potrebi zasadi?“ — Sam sicer pevec, ki — po glosi Prešernovi — „živi, vmerje brez denarja“, — je vendar znal svétovati, kako človek obogatí, in obljubim, da bi sedanjega treska ne bilo, ko bi ljudje poslušali in v djanji spolnovali njegov „Svet obogatéti,“ ki se tako-le glási:

Trud, prizadevanje,	Moško obnašanje,
Ne leno posejanje;	Ne babje zdihovalje;
Varčnost in hišvanje,	Trebljenje, kopanje,
Ne pitje, pojedanje;	Ne kerčme obiskanje;
Delavno ravnanje,	Pridno njiv oranje,
Ne leno sprehanje;	Ne lov in pa plesanje;
Mólba pa čuvanje,	Krotko zaderžanje,
Ne kletev, šale, spanje;	Ne napačno bahanje;
Terpež in čakanje,	Le delo vsakdanje,
Ne kratkičas, igranje;	Ne pa loterijske sanje;

Modro sploh ravnanje

Te pelje v blago stanje.

V čislih mu je bilo razširjevanje katoliške cerkve po novem svetu in vidi se, da je verno opazoval delovanje naših misijonarjev bodi si v Ameriki bodi si v Afriki. „Nov misijonar iz Krajskiga“,

je vesel naznanil v l. 21, kadar sta Ignacij Knobleher iz Škocijana na Dolenskem pa p. Rilo šla v notranjo Afriko; bolj na tanko pa je po „Illyr. Bl.“ popisal Knobleherja v l. 34. V l. 49 je po letopisu Leopoldinskega društva povedal menda Hitzinger „Kako je kaj v Ameriki z razširjanjem katolijske vere?“ „Naj nebeški Oče ohrani dobrotnike, pravi naposled, ki podpirajo imenovano milo društvo, de se luč katolijske vere in omikanje človeštva vedno bolj razširja!“ — Prav znamenito je tudi, kar v Novicah 1847 l. 11 pripoveduje „Iz dvéh pisem gosp. Andreja Skôpca, misijonarja v Ameriki;“ to spričuje, da je rad priobčeval, kar koli je služiti moglo rojakom v čast in cerkvi v slavo.

Sam pa je bil misijonar domá, in kolikor vé, je za Slomšekom bil on prvi, kateri je preslavljal jel domače svetnike ter buditi slovenskih zavetnikov blagi spomin. Temu dokaz je hvalna pesem: „S. Hermagora in s. Fortunat, mučenca in stara slovenska apostelj-na.“ (Na dan nju godú 12. Maliga serpana.) Kranjski Slovenci so že skoro pozabili, da sta sv. Hermagora in sv. Fortunat tudi „dioeceseos Labacensis patroni“, in iz tega vzroka kliče t. 1846 l. 28 vneti pesnik

Nič naj iz serc sinov slovenske zemlje
Spomina velikih mož letéh ne jemlje;
Češenje nju naj bolj in bolj se vnéma,
De njuno varstvo vedno nas objéma.

Ravno to leto je Ljubomir t. j. Slomšek v Novicah l. 34—38 spregovoril, da „nar imenitnejši keršanska učitelja Šlovenskiga naroda bila sta slavna brata sv. Ciril in Metud, v Solunjah na Gerškim domá, katerih god 9. Sušca obhajamo,“ in da „Bratje sv. Cirila in Metuda v naših šolah“ so blagi duhovniki, kateri mlado tersje v vinogradu Gospodovem — v šolah — ob nedeljah in delavnikih lepo obdelujejo. Zapisane so njih imena v bukvah življenja. — „V sedanjih dneh soseska, bodi si na planini ali v ravnini, brez šole slabo izhaja; v sredi sosedov hitro zaostaja, podobna zapušenimu tersju, ki skerbniga gospodarja nima. Pa tudi skušnja uči, de šola samo tam dober sad obrodí, kjer jo duhovski gospod oskerbijo, kakor svoje okó. Otroci poželijo kruha, in kdo bi jim ga lomil, kakor duhovski očetje; gospodje šolski le pomagajo. — Naj se jim ravno njih trud po zasluženju ne poplača; njih imena, ki veliko drugih v pravici podučijo, bojo sijale kakor zvezde na vse večne čase.“ Dan. 12, 3. — Koj naslednje leto zloži v l. 10 verli Hitzinger krasno, po notranji ceni ter vnanji obliki vzorno pesem: